

SOBRE EL “LLIBRE DE LA FUNDACIÓ DEL CONVENT Y COSAS NOTABLES DEL SANCTUARI DE SANT MAGÍ (DE LA BRUFAGANYA)” (1603)

Avel·lí André Gabián

Preliminar.-

Una tarda qualsevol de fa ja més de dos anys, entre els comentaris previs a la sessió de Paleografia del nostre Seminari permanent de la SCGHSVN (*), la bona amiga Rita Armejach ens informava amb entusiasme de l'existència i activitats dels amics de la Brufaganya, dels festivals d'estiu que s'hi venien celebrant i, sobretot, que dos anys després s'hi escauria el quart centenari de la fundació del seu monestir sota la invocació del llegendari ermità màrtir St. Magí.

La Rita acompanyava aquesta informació amb fulletons i tríptics que, entre altres coses, m'oferien la possibilitat d'entrar telemàticament en l'Arxiu Històric de l'Arquebisbat de Tarragona (AHAT), per tal de dur a terme transcripcions de documents en llatí relacionats amb el santuari de St. Magí o, fins i tot, realitzar la transcripció de tot ell llibre de la fundació del monestir dominicà de St. Magí de la Brufaganya.

(*) Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·lologia i Nobiliària, situada a St. Cugat, dins les instal·lacions de l'Arxiu Nacional de Catalunya.

I, en aquell precís moment, em vaig fer el ferm propòsit d'aprofitar cada minut disponible del meu temps de cada dia per anar-me connectant telemàticament amb l'AHAT i anar avançant en la transcripció. I això m'ha ocupat prop de dos anys.

Obra en tres idiomes.-

Hi ha una part de l'obra escrita en castellà, però és una part mínima que no passa d'unes contades pàgines redactades en un castellà propi de l'època, poc normalitzat i amb força influència de l'adstrat català. És la llengua utilitzada bàsicament en els documents emesos o rebuts pels barons de La Llacuna.

En canvi, la part més important del text se la reparteixen el català i el llatí, ocupant la llengua llatina sobretot la segona part de l'obra, en la qual es reproduïx literalment el llarg procés jurídic dut a terme a l'arquebisbat de Tarragona relacionat amb la fundació del monestir de St. Magí.

Tipus de transcripció del català.-

Primerament i, pel que fa a una part molt important d'aquest llibre escrit en la llengua catalana de l'època, vull deixar

clara la meua voluntat de no alterar el text original més enllà del que es considera imprescindible, que, bàsicament, es limita a separar o bé unir -segons convingui- les paraules, perquè les frases tinguin un significat i un sentit i, d'aquesta manera es facin entenedores. I, per tal d'aconseguir-ho, sovint s'ha de recórrer al signe del punt volat, amb el qual no s'altera cap signe de l'ortografia original del text transcrit. A banda d'això, amb les lletres majúscules després de punt i amb les inicials majúscules de noms propis s'adopta el criteri actual.

Algunes dades sobre l'extensió del llibre.-

Tot i que no he tingut encara contacte tàctil ni tant sols visual amb el manuscrit original, del qual només he fet servir a distància la seva versió digital, puc deduir, a través de l'esmentada digitalització, que es tracta d'una mena de lligall amb petits quaderns de fulls manuscrits per l'anvers i revers, els quals arriben a un total de 431 planes o pàgines. La seva numeració inclou la pàg. núm. 1 que no forma part del manuscrit, ja que fa referència a l'empresa patrocinadora de la digitalització, és a dir, l'Empresa Municipal Mixta d'Aigües de Tarragona (EMATSA). Així, doncs, la numeració de les planes manuscrites s'estén des del núm. 2 fins al núm. 432, essent aquella la tapa dura anterior o coberta del lligall, mentre la del núm. 432 és la tapa dura posterior del mateix lligall

A la pàg. 2 es reproduïx sobre la pasta dura de la coberta del lligall el títol següent:

Llibre de la fundació del
convent, y cosas notables
DEL SANCTUARI
DE
S. MAGI

Les 4 planes següents, des de la pàgina núm. 3 fins a la pàg. núm. 6, sota la indicació "Nota de las cosas mes memorables del Lumen Domus vell", contenen 70 punts o notes, una mena de caos en forma d'índex atapeït, escrit amb lletra deficient i descurada, omplint els marges i els límits de l'espai d'escriptura, ple de rectificacions i de taques, etc. Hom podria pensar que es tractaria d'unes primeres planes afegides anys després d'haver-se escrit el llibre de la fundació del monestir de St. Magí, amb la finalitat de posar-hi de manifest i fer palesos sobretot aquells episodis, esdeveniments o relats que poguessin cridar més l'atenció del lector. Les pàgines 7 i 8 es refereixen al *Lumen Domus* nou i contenen 54 punts o notes, les quals serien com un nou índex que resumiria el de les planes anteriors.

És prou clar, per tant, que les 6 pàgines compreses entre la 3 i la 8 no formen part d'aquest llibre de la fundació de S. Magí, sinó que fan referència a l'obra titulada *Lumen Domus* en la doble versió antiga i nova.

Així, doncs, les 425 pàgines reals del manuscrit que acabem d'esmentar, un cop transcrits i passades a document Word amb caràcters mecanogràfics del tipus Arial 11 i amb interlineat 1,3, fan un total de 231 pàgines. Tenint en compte, això sí, que, a fi de mantenir en tot moment la referència de la paginació del manuscrit,

Libre de la fundación del
Convent, y cosas notables.

DEL SANCUARIO

DE
S. MAGI.



assenyalem, entre parèntesi i sempre a l'inici de línia, dita numeració en caràcters més petits i en negreta.

El llibre *Lumen Domus*.-

Pel que fa a l'obra del *Lumen Domus* que acabo d'esmentar, l'AHAT inclou una referència prou explícita, que tot seguit reproduiré, però no permet accedir-hi telemàticament, sinó que cal fer-ho in situ. La referència esmentada és la següent:

“Llibre nou, vulgarment anomenat *Lumen Domus* de la fundacio d'est convent del orde de predicadors baix l-invocacio del glorios hermita e invicto martir Sant Magi situat en Brufaganya dins l-archebisbat de Tarragona en est principat de Catalunya dels molts reverents pares priors que ha tingut y de las cosas mes memorables que en ell han succehit des de sa fundacio que fou any del Senyor mil sis cents y tres fins ara illustrat de algunas noticias antecedents y subsequents a dit any y de varias advertencias molt conducents per la direccio y govern acertat de esta santa casa extretas y recopilades dels llibres vells y papers depositats dins l-arxiu de dit convent”.

Agrupació heterogènia del lligall.-

Els diferents quadernets que formen el suposat lligall on s'agrupen els fulls manuscrits d'aquest llibre són molt diferents entre si, per la seva extensió més llarga o més breu, uns tenen indicació de paginació, d'altres no o la paginació és inconnexa, el tipus de lletra i tinta també és molt variable, la correlació entre ells tampoc no es veu, ... Són diferents anotacions dels priors successius agrupades suposadament

seguint un cert ordre cronològic.

El primer quadern i alguns passatges anecdòtics.-

És, potser, el més llarg i més fonamental de tots, ocupant des de la plana 9 de les de l'AHAT fins a la plana 141. Porta, a més, numeració en els fulls rectes des del 9 fins al 69, és dir, 70 fulls i 140 planes manuscrites.

És sobre aquest primer quadern on centrem tota la presentació de l'obra.

La narració comença a partir de l'any 1603, en el qual els vigents barons de La Llacuna, veient que el benefici que havien fundat feia 70 anys a l'ermita, antiga casa y hospital de Sant Magí, a la Brufaganya, estava pràcticament desatès, decidiren encarregar als religiosos dominicans o dominics que hi fundessin un convent.

Sant Magí més plaent que Rocamora.-

Pel volts de Tots Sants de 1603, arribats els tres primers dominics al Coll del Camp, des d'on només es veia Rocamora, els va semblar tot molt ombrívol i trist pensant-se que allò era Sant Magí. “*Empero aqui matex los animaren vns pagesos que llaurauan dient que no era allo St. Magi que a l'altra part lo veurian prest y axi fonch que prest descubriren la torre y esta Sta. casa y ls causa vna singular alegria y deuocio*”.

Hom no pot donar allò que no té.-

Davant la sorpresa dels dominics fundadors, els quals no entenien que els inventaris dels béns que els transferien no coincidien amb la realitat i que aquests

béns eren molts menys, van haver d'atè-nir-se al dictat taxatiu de la part que els hi transferia: “*Padres no les doy lo que hauia sino lo que hay*”.

Descripció realista.-

Després d'un espai important ocupat pels acords i clàusules de la part dels barons donadors i dels dominics receptors, hi ha una llarga descripció de tot allò que reben els religiosos fundadors, amb descripcions tan plàstiques com aquella “*ximenea scalfa panxa*”.

Sant Magí a la cova assistit per un Àngel.-

“En la montanya en lo mes alt dins de les roques esta la coua de St. Magí a hont me han referit capellans dignes de fe ... que y hauia scriptura autentica de com estigue lo Sanct trenta anys en penitencia dins dita coua y que·l sustentaua lo Senyor en ella per ministeri de vn Àngel que en dit lloc li donaua pa”.

Martiri de Sant Magí.-

En un altar vell i gastat, amb prou feines es veu “*quant St. Magí estaua orant en la coua y li portaua pa un Àngel com lo rossegauan y exian rosers y roses restant en les fulles verdes les macules de les gotes de la sanch impressas*”.

Si no plovia “banyaven lo Sant bulto”.-

Després de referir-se a un Sant Magí “de bulto de la statura de vn home” afegeix el següent: “De aquest St. bulto y ha vna traditio antiga ... que quant venia que y hauia necessitat de pluja li deya: St. Magí quant vos y jo anam per les portes demanant almoyna la pobre gent

nos donan del que tenen, totom ha de ser agrahit ara tenen necessitat de aigua sera be que puy vos podeu la·ls alcanseu de nostro Señor, y mirau que u fassau perque quant no si no plou dins de tres dies jo us baxare a la font. Y axi u feya que si no plouia li deya: St. Magí jo pens que us sou obllidat d·esta bona gent y del que jo us he demanat, baxaua·l a la font y alli·l llansaua dins lo toll del aigua dient·li que no·l ne trauria, que no ploques y era infallible ploure dins de tres dies”.

I els de Santa Coloma, els que més ho feien.-

“De hont ha restat esta Sta. consuetut en los de la vila de Sta. Coloma que quant tenen necessitat de aigua solen venir a esta Sta. casa en companyia de altres professons y dit lo offici baxan lo St. bulto a la font a hont lo banya lo sacerdot ab una caseta de plata que tenen sols per a est effecte y occasio en la casa de la vila y vna bassina de plata; y vuy y ha vells de setanta anys que diuen y testifcan que en son temps quantes vegades lo han baxat y·l han banyat es estat infallible”.

Miracles de Sant Magí.-

A la finestra que “dona a la sepultura o lloch a hont segons antiga traditio y continuos mirachles esta sepultat lo Sanct, ay vna coueta dins la qual posant lo cap los deuots y los malalts restan curats de diuerses malalties ... en posar lo cap dins dita finestra molts cegos han cobrada perfeta vista.”

Sant Magí no vol sortir de Brufaganya.-

“Testifica asso matex lo mirachle gran que acontengue en anys passats que

visitant vn señor ardiacha de Tarragona esta iglesia per orde del señor archebisbe los homens que per orde seu entenien en lleuar les grades y la terra restaren tullits, de hont entengue lo dit ardiache que lo glorios Sanct parlaua y deya ab obres que no volia exir de aquell lloch maxime si era la intentio del señor archebisbe portar·lo a Tarragona”.

L'os de St. Magí.-

“Acostumaren la gent ja de llarchs anys ab vnes cañes scardades per los forats de la rexeta traure terra de dita sepultura qui·n uolia, fins a tant que acontengue que vn señor capella rector de Valls trahent terra de dita sepultura trague d·ella vn os, lo qual mana posar dins lo reliquiari en que vuy es adorat a totes les misses.”

Vinguda de l'arquebisbe a peu.-

“Lo illustrissim señor don Juan Teres archebisbe de Tarragona quant vingue de Tarragona fins asi a peu a visitar esta deuota casa per vn vot que feu per occasio de la Armada de Ingalaterra, manant a pena de excomunicatio major que nigu de·qui al deuant tragues terra de dita sepultura y lloch.”

Una sacristia reumàtica.-

“Una sachristieta molt xica ... a la respalla del altar major en lo tou de la paret esta encaixat vn sachrariet de roure en lo qual esta lo Sanctissim Sachrament dins de vna capseta rodona de plata, y per estar la sachristia reumatica y la paret humida ... les formes en dit sachrari estan apegadas les vnes a les altres.”

La casa de Sant Magí, “desanquadrada”.-

Al mes de juliol, quan justament “y comensa de hauer concurs de gent. Empero·leshores comensaren de faltar totes les coses ja lo pa, ja lo vi, ja la llenya, ja los plats ja les olles ja la aigua en fi no y hauia hora en lo dia en que no faltasen algunes coses de les necessaries. A hont no·s pot ponderar la pena ab que viuian los religiosos y la melancholia que·ls causaua lo veure la casa tant desanquadrada”.

Primera hostessa important.-

Recomanada pel canonge de la Seu Jaume Nabot, ve la Sra. “Hieronima” Colom “*a fer vn parell de nouenes ... en companyia de tretze o cathorze persones de seruey que portaria ab si, y fonch tan ascertat no sols dir·li si ab molt compliment sino tambe lo procurar acomodar·la y servir·la en tot lo possible que vent·se tan acomodada en tot i en particular ab officis, misses, sermons y sachraments los quals rebia ab molta frequentia, que si fonch sa vinguda per a dos nouenes y estigue quatre mesos y no se·n parti sens molt charinyo y llagrimas quan ja lo fret la·n trague*”.

L'arquebisbe, devot de Sant Magí.-

Quan l'arquebisbe de Tarragona va saber “que la Sta. casa de St. Magí la entregauan los barons a la orde [dels dominics] per a que en ella fundassem convent mostra alegrar·se·n moltissim dient que li era molt deuot y que·s tenia per molt ditchos que tant sancta casa estigues dins son archebisbat y que faria tot lo fauor a ell possible”.

Aquest testimoni seria el mateix Sant Magí?.-

En el relat del llarguíssim procés judicial dut a terme a l'arquebisbat de Tarragona sobre tot allò relacionat amb la fundació del nou monestir dominicà de St. Magí, hi trobem aquesta deliciosa sospita:

“Y, al punt en la mateixa sala sen ser cridat ni saber qui era aparegue vn altre reuerent capella de edat de vns setanta anys del qual sempre me he persuadit fonch lo mateix St. Magí lo qual ab alta veu digue: Señors en axo tambe y puc testificar jo que ha serca de xixanta anys que reuinc per exes montañes y en Rochamora no s·i diu missa ni ofici sino que de la casa de St. Magí administran los sachraments als de la casa de Rochamora”.

El prior sap guanyar-se voluntats.-

I encara, dins el mateix procés judicial, el relat, referint-se al prior Lledó i a un advocat poc fiable de l'arquebisbat, diu el següent:

“Y axi vna nit a toc de les auemaries lo prengue a part dit fra Lledo, y dient-li que no·l perturbas ab ses llongueries que si u feya per quatre dietes que y podia hauer per ell que paras la ma y axi li dona vna trentena de reals que fonch tancar-li la boca a pedra y argamassa perque may pus aparegue ni digue paraula per hont passa auant lo negoci fent-lo caminar a llegua per hora que diuen per hont dins poch dies lo porta a sententia”.

Una mena de “spot” turístic de Sant Magí.-

Només dos anys després de la fundació del monestir, cap a Tots Sants de 1605, “vingué la casa a estar seruida de tal ma-

nera que·s deya per Cathalunya que a St. Magí no tenian per a que portar·i sino diners que en lo demes apenes y faltaua res”.

L'orguener incansable i uns matussers d'Igualada.-

“En estos dies era vingut de la Andaluzia vn pare ancia de edat de setanta y sinc anys de natio portugues idalgo nomenat fra Jordi Mendoça lo qual era mestre de fer orguens y·n tenia v comensat en nostra Señora de Moncerrat y altre molt gran en lo convent de Sta. Caterina martir de Barcelona”.

Fracassat rotundament, per l'edat sobretot, en els dos encàrrecs esmentats, però seguint amb la ferma voluntat d'anar a Jerusalem, puja a la muntanya de la Bru-faganya i, a dalt de tot, es queda extasiat davant l'ermita de la Salut, dient: “Esto es lo que jo busco y lo que a mi mas me conviene para dar a Dios este quarto de vida, que me queda”.

Obtinguda llicència del P. general dels dominics per restaurar dita ermita, “dona la obra a uns mestres de Igualada a preu fet, los quals a mes de que·s feren molt de tirar en acabar·la la feren tant mal, que ab lo diner que ell los paga, se podia alçar despeu y fer obra perfeta y no qual resta que apenes n·i ha vn palm que no estiga falsa; ab tot visque dit pare en dita ermita prop de vn any y lo dia de St. Agusti del any 1607, mori en esta Sta. casa y esta sepultat en lo mitg de iglezia deuant la pila del baptisme”.

Penes i treballs en el transport de les moles del molí.-

“Vuy diumenge a 24 de novembre 1647 arriba vna mola dins del moli porta·la

Jaume Ginebreda de Barcelona. Costa de compra 16 lliures, y de ports setanta. Estigue vuyt dias per lo cami des de Barcelona fins al moli. Lo conuent enuia vuyt fadrins y dos bous ab lo bouer al torrent mes ensa de la Torre de Morato per a ajudar-los porque lo carro que la portaua se auia encallat en dit torrent, a hont ya auian acudit vuyt homens de Bellprat per a ajudar al carreter”.

Amb un cost idèntic de 16 lliures de preu i 70 lliures de ports, “dijous a 5 de desembre del mateix any arriba al moli la altra mola de set palms com la demunt escrita; enuia-la Miquel Figueras de Barcelona ab tres homens y set caualcadures a estat set dias per lo cami fins al moli; lo conuent ague de enuiar fadrins, quatre frares de la obediencia y los bous porque la carreta se auia encallat en lo torrent

mes ensa de la Torre de Morato com feu la altra; y despres se torna encallar en lo torrent que esta entre la casa de mosen Bouer y lo seu corral, y com era de nit lo dimecres la deixaren alli y lo dijous la portaren al moli.”

Opinió molt negativa sobre els frares llecs de Sant Magí de 1659.-

«Los frares llechs son vuy de tal comportament que no volen fer sino llur gusto, y porque son aplegadors los apar que tot se li deu; y vn prior a de sufrir que yo o e esperimentat tres anys y en estos tres anys si be las anyades son estades dolentas, ab tot podent fer alguna cosa no an fet res; y lo conuent ha de sustentar dos caualcaduras y dos frares enemichs no sols de vn prior sino tambe de tenir lo cuydado de las cosas de la cumunitat”.